

Tjellestávroe-
in fylhkendigkieveelje
**LEAROHKE-
HEEFTE 2011**

NOERH JÏH POLITIHKKE

MANNE DAN FUARRAS...

- Manne leam bommebeetnegi vøøste. Bommebeetnegh dan jáasoeh. Áápsen dovrehke bijline.
- Dah álkoelaanten almetjh tjuerieh amma gâetide vuelkedh gubpede bâetieh. Eah diekie bâetedh kraamsodh. Tjoerebe voestegh mijjen almetjh voebnesjidh.
- Mannasinie dan dovrege beapmojne? Beapmoe edtji sagki aelhpebe orreme.

Datne maaje seamedh aktene jallh jienebinie dejstie vuajnojste bijjielisnie. JÏh daate lea politihke.

Politihke lea maam akt mieledh, jÏh politihke maahta maam akt darjodh dejnie dov mielen bijre. Jis tuhtjh bommebeetnegh jáasoeh, dle datne maahtah, goh politihkere, bommebeetnegidie laahpehtidh. Datne maahtah sÏjsefeelijidie gâetide seedtedh. Datne maahtah darjodh guktie beapmoe aelhpebe sjædta.

Politihke murreds. Juktie datne maam akt lierh, jÏh dannasinie maahtah maam darjodh. Mij akt mij ulmiem dutnjien átna, jÏh jeatjabidie. Baaltele lierh aath konsekvensh áadtjoeh. Jis "ijje" misse akt jeahtah, dle jÏtsistie "jaavoe" misse akt jeatjebem jeahtah. Jis maam akt aelhpebe darjoeh dle maam akt dovresåbpoe darjoeh. JÏh dam sÏjth?

Politihke murreds dannasinie datne lierh guktie aath leah gârreldahkesne. Mannasinie dovres rïevhkine jÏh alkoholine? Mannasinie sagki liehtebe jeatjah laantine? Politihke datnem skreejrie ussjedidh.

Im seamedh naakeninie dejstie vuajnojste bijjielisnie. Bene læjhkan ij leah seekere mov reaktoe. Politihke lea daamtaj aktem aamhtesem jienebh sÏjjiste vuejnedh, jÏh maahta geerve ároddh gaavnedh jÏh vuejnedh gaajhkide sÏjjide. Politihke lea daamtaj dov horisontem vijriedidh. Politihke lea ussjedidh.

Tuhtjem eevre reaktoe dah mah jeenjemes vuejeh mijjen geajnojne, jÏh dejtie jeenjemes nipkieh, dah edtjeh jeenjemes maeksedh geajnoej ávteste. Mov kraanna, guhte ij bijlem utnieh jÏh ij gâessie gænnah vuejeh, ij edtjh dÏhte geajnoemaaksoem jÏh bommebeetnegh maeksedh. Bene manne edtjem.

Im tuhtjh sÏjsefeelijh kraamsoeh. SÏjsefeelijh darjoeh dam bøøretjommesem dah mæhtieh, jÏh dah mæhtieh mijjese vielie vedtedh goh áadtjoeh. Akte fáantoe gujht mannasinie dah Nøørjese vaanterdamme, aalkoelistie dle ij guhte sÏjth sov hiejmelaantem laehpedh. Empatije jÏh goerkesadteme lea gøøkte hijven baakoeh.

Gosse lim tenåringe dle almetjh 25 % sov baalhkeste beapmose nåhtadin. Daelie 11 % nåhtadibie. Beapmoe ij gâessie gænnah liehtebe orreme goh daelie. Beapmoe edtji buerebh dovresåbpoe orreme, juktie dah bántah lin maahteme aktem iemie jÏh eensie jaepiebaalhkam áadtjodh?

Politihke lea ussjedidh jÏh meatan ároddh. Politihke lea steemmadidh jÏh tsevtiedimmiem utnedh. Politihke lea dan bueriebassese jarkelidh. Politihke lea jiehtedh "Yess,- daejnie sÏjthtem meatan ároddh." Politihke lea baanesne ároddh, ij radtiebielesne. Politihke lea staeriedidh dam mij lea vælnjode. Politihke lea jeatjabigujmie ároddh. Politihke lea datne jÏh manne.

Daelie veeljeme. Politihke lea steemmadidh.

Per Inge Torkelsen

Komihkere jÏh voenges politihkere

4

VEELJEMEØØRNEGE

- Gieh mæhtieh steemmadidh?
- Jarkelimmie steemmeleahpijste
- Elektrovneles steemmadimmie
- Vijhte aelhkies sillh juktie steemmadidh

6

LAAVENJASSEJOEKEDIMMIE

- Mannasinie naemhtie joekedamme?
- Plearoeih jallh ij plearoeih?
- Fylhkentjietlem daarpesjibie?
- Tjietle-iktedimmie
- Man ulmie lihkesveeljeme dutnrien átna?

10

VOENGES JIJTJESTÁVROE

- Staate
- Dah polithkeles áárganh aktene tjietlesne
- Dah polithkeles áárganh Oslosne jih Bergenisnie
- Dah polithkeles áárganh aktene fylhkentjietlesne

12

MANNASINIE BYØRH STEEMMADIDH?

- Johannes Rindal
- Fabian Stang
- Harald Eia
- Siri Nilsen
- Anette Sagen
- Mala Wang-Naven

14

NOERI VEELJEME

- Lihkesveeljeme vinkeles
- Vaenie meatan veeljemisnie
- Dah mah 16 jaepien báeries sijhtieh dej bijjelen vitnedh mah leah 18 jaepien báeries
- Egoisteles báeries almetjh
- Elektrovneles steemmadimmie

16

FAAMOE MEEDIJINIE

- Polithkeles kirrieh

18

SUSANNEN VOELPH TJOEVKESEM BÁALTAJEHTIN

- Varke ráajvarimmieh
- Niejtide garmerde

19

GIERIES GAAJHKESH DOVNESH

- Gatas parlament

20

LAAVENJASSH

VEELJEMEØØRNEGE

GIE MAAHTA STEEMMADIDH?

Nøørjen staatenárrøjh mah 18 jaepieh illeme eannan veeljemejaepie náhkeme, jìh mah Leah- jallh orreme almetjeláhkosne goh árrøje Nøørjesne, steemmereaktoem utnieh. Maah-ta læjhkan daam reaktam dassedh Maadthlaaken 53. § mietie (vuesiehtimmien gaavhtan jis dáapmem áádtjeme laantebiehtemen gaavhtan).

Steemmereakta tjieltestávroeveeljemisnie jìh fylhkendigkieveeljemisnie ánneti væjranamme viertiestamme steemmereaktine stoerredigkieveeljemisnie: Álkoelaanten staatenárrøjh mah Leah almetjeregisterisnie jìh Leah iktemearan Nøørjesne

orreme dej golme minngemes jaepiej veeljemebiejjien ávtelen, steemmereaktam utnieh. Aaj staatenárrøjh jeatjah noerhtelaantijste mah almetjeregisteren mietie Leah árrøjeinie Nøørjesne orreme ruffien 30. biejjeste veeljemejaepien. Datne tjoerh almetjeláhkosne árrødh (vuesehte mah árrøjh mah steemmereaktam utnieh) aktene tjieltiesne jis edtjh maehtedh steemmadidh.

Veeljemisnie daan tjaktjen aaj akte voejhkelimmie steemmereaktine dejtie mah Leah 16 jaepien báeries 20 tjieltine (vuartesjh faaktaburhtjem)

- Datne maahtah veeljemisnie steemmadidh voestes aejkien gosse 18 jaepieh illh.

JARKELIMMIE STEEMMELEAHPIJSTE

Fylhkendigkie – jìh tjieltestávroeveeljemisnie maahtah kandidaatide steemmeleahpesne aktem persovnesteeumm vedtedh. Dam darjoeh gosse aktem væhtam biejh kandidaaten nommen lihke. Tjieltestávroeveeljemisnie aaj maahtah aktem persovnesteeumm vedtedh kandidaatide jeatjah veeljemelæstojne. Dam darjoeh gosse kandidaati nommh steemmeleahpesne tjaalah (maam gohtje "sleengere")

Vielie bievnesh dan bijre veeljemelaakesne gaavnh, vuartesjh www.lovdato.no

VOEJHKELIMMIE ELEKTROVNELES STEEMMADIMMINE E-VEELJEME 2011-PROSJEKTE

Veeljemisnie daan tjaktjen dah veeljìh 10 tjieltine Gaskeviemmien tjierrh steemmadidh. Sæjhata aaj nuepie árrødh siejhmelaakan steemmadidh paehperesteemmeleahpine. Ajve dennie ávtelhbodti steemmadimmesne gáarede elektrovnles steemmadidh, ij veeljemebiejjien/-biejje.

Aalkoeliste aaj Drammen jìh akte staaarebielie Oslosne meatan árrødh voejhkelimmesne, bene dah idtjin læjhkan sijth meatan árrødh.

Lohkh vielie voejhkelimmien bijre daesnie www.valg.no

10
TJIELTH

BÅDÅDDJO

BREMANGER

HAMMERFEST

MANDAL

RADØY

RE

SANDNES

TYNSET

VEFSN

ÅLESUND

FAAKTA

FAAKTA

VOEJHKELIMMIE STEEMMEREAKTINE DEJTIE MAH LEAH 16 JAEPIEN BÁERIES

Veeljemisnie daan tjaktjen akte voejhkelimmie steemmereakta-aalterem vueliedidh 16 jaapan. Ássjele lea dam poltiñkeles eadtjohkevoetem noeri luvnie nænnoestidh.

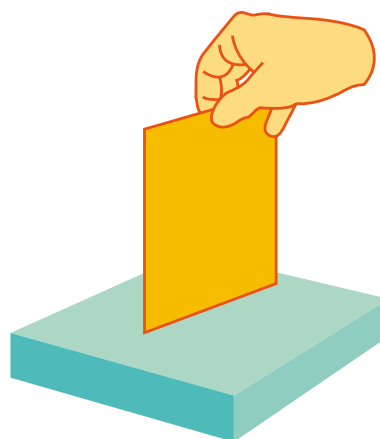
Lohkh vielie voejhkelimmien bijre daesnie www.valg.no

Daah tjieltah Leah meatan voejhkelimmesne

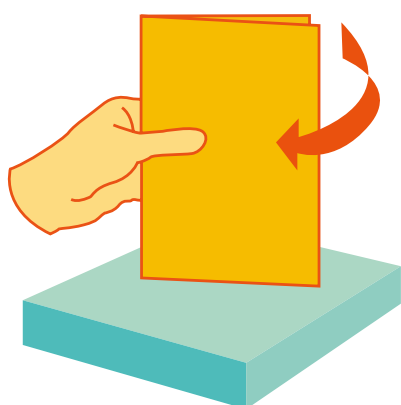
Marker, Lørenskog, Hamar, Vågå, Sigdal, Re, Porsgrunn, Grimstad, Mandal, Gjesdal, Stavanger, Austevoll, Luster, Ålesund, Osen, Namdalseid, Tysfjord, Kåfjord, Hammerfest jìh Guovdageaidnu.

Longyearbyen lihkesstávroe mij ij Leah akte tjielte, edtja aaj meatan árrødh.

5 AELHKIES SÏLLH GUKTIE EDTJH STEEMMADIDH

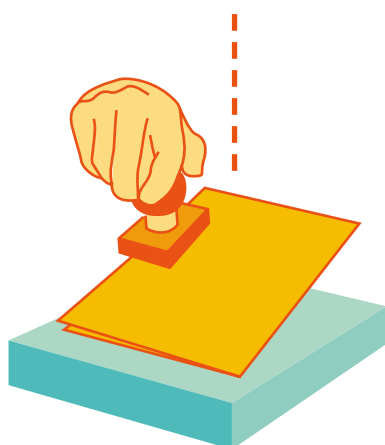
1 Gosse edtjh steemmadidh die aktem bávvan síjse vaadtsah aktene veeljemegâetesne, jìh kirriren/veeljemelæstoen steemmeleahpam gaavnh misse síjhth steemmadidh.

3 Gosse gaervies die steemmeleahpam márhtjoeh guktie ij guhtie vuejnìeh maam steemmadamme. Datne steemmeleahpam vadtah akten veeljemebarkijasse, mij gíehtjede datne leah almetjelâhkosne, jìh datne ih leah joe steemmadamme.

2 Daelie maahtah steemmeleahpam jarkelidh.

4 Maahta datnem bírredh legítimasjovnem vuesiehtidh. Minngemosth veeljemebarkije steemmeleahpam steempelde.

5 Datne steemmeleahpam veeljemegegken síjse bíejh. Daelie datne steemmadamme tíjeltestávroe- jìh fylhkendigkieveeljemisnie 2011.

LAAVENJASSEJOEKEDIMMIE

Såemies vuesiehtimmieh guktie laavenjassh leah joekedamme staaten, fylhkentjielten jñh tjielten gaskem:

MANNASINIE NAEMHTIE JOEKEDAMME?

Joekedimmie laavenjassiste ij leah iktegisth naemhtie orreme. Juktie sjæysjalidh gie edtja diedtem utnedh man ávteste, dle daerpies vuarjasjidh

- *gie náhtoem átna aktede vihties laavenjasseste*
- *man stoerre vierhtieh daerpies laavenjassest darjodh*
- *man jijnje voenges daajroe lea daerpies laavenjassest darjodh*

Tjielth edtjeh laavenjassh vaeltedh mah leah nuhteligs dejtie jijtsh ároejidie, jih laavenjassh mah jijnjh voenges daajroeh krieveh. Dastegh akte laavenjasse lea nuhteligs ároejidie jienebh tjieltine, jallh fer jijnjh vierhtieh kreava akten tjieltese, dellie fylhkentjielte edtja laavenjassest vaeltedh. Staate laavenjassh vaalta mah leah gaajhkide ároejidie, jallh sjiere stoerre vierhtieh krieveh.

Heannede laavenjassh sertiestuvvieh. Akte vuesiehtimmie lea skiemtjegætierreforme, dellie diedtem skiemtjegætiej ávteste sertiesti fylhkentjijeltiste staatese jaepien 2002.

” Ájve gosse stoerredigkie jih reerenasse dam ryøktesth diedtem áadtjoeh beetnehdárjoej, prioriteti jih funksjovnejoekedimmien ávteste, akten nasjovnale skiemtjegætiesoekesjen tjirrh, mijjeh maehtebe seamnavyørtogs báehtjerdimmiem gorredidh saah gusnie laantesne ároeminie”, Annelise Høegh (Áelkies) jeehti gosse skiemtjegætierreformem digkiedin Odeldigkesne ruffien 6.b. 2001.

1

Man jijnje voenges daajroe daerpies juktie dam darjodh

2

Man stoerre vierhtieh daerpies laavenjassest darjodh

3

Gieh gietesuvvieh aktede vihties laavenjasseste

PLEAROEH JALLH IJ PLEAROEH?

Maam Høegh jeehti aktem vihkeles dáeriesmoerem vuesehte: Dastegh staate muana, dellie stuerebe nupie gaajkhk árrøjh laantesne seamma faalenassem áadtjoeh, bene díhte goerpedahta dam voenges jijtjéstávrom.

Gosse lij skiemtjegætiefaalenassem bijre, dellie tuhtjin daate lij dan vihkeles juktie staate diedtem áadtjoegi. Gosse lea jeatjah laavenjassi bijre, vuesiehtimmien gaavhtan maanagieth, dellie tjielth diedtem utnieh, jalhst ellies maanagiertegetjeme akte vihkeles ulmie orreme dan røøpseskruana reerenassese.

Juktie ulmiem jaksedh maanagiethen bijre gaajhkesidie, dle reerenasse bieljiemierhkeldh beetnehdárjoem vedti

maanagiertebarkose tjieltine gellie jaepieh. Daate sæjhta jiehtedh daah beetnegh ájve edtjin átnasovvedh maanagiertine, ij jeatjah laavenjassine. Daate jarkelamme daelie. Beetnegh mieriedárjoene vaadtasuvvieh, mejtie tjielth maehtieh náhtadidh guktie jijtje sijhtieh.

”Bieljiemierhkeldh øørnegh sæjhta jiehtedh aktem nænnoes staaten stuvremem jih maahta ovveanhtadamme prioritetejarkelimmieh vedtedh. Reerenasse sæjhta dannasinie áajvahkommes dah tjielth edtjeh beetnegh áadtjodh mieriej tjirrh”, Tjielteproposisjovnesne 2011 – Prop. 124 S (2009-2010) tjáádtje.

DAARPESJIBIE FYLHKENTJIELTEM

Dah jeanaatjomes seamadieh mijjeh staatem jih tjieltide daarpesjibie, bene eah gaajhkesh vienhth fylhkentjielte daerpies. Sáemies jaepien gietjeste reerenasse sijhti dejtie 19 fylhkentjijeltide jarkelidh aktine unnebe lähkojne regijovnijste, bene idtji numhtie sjidh.

Fremskrittskirriem jih Áelkies tuhtjeh ij leah daerpies aktine daltesinie staaten jih tjielti gaskem. Fremskrittskirriem dahkoeprogrammesne jaepiej 2009-2013 tjáádtje:

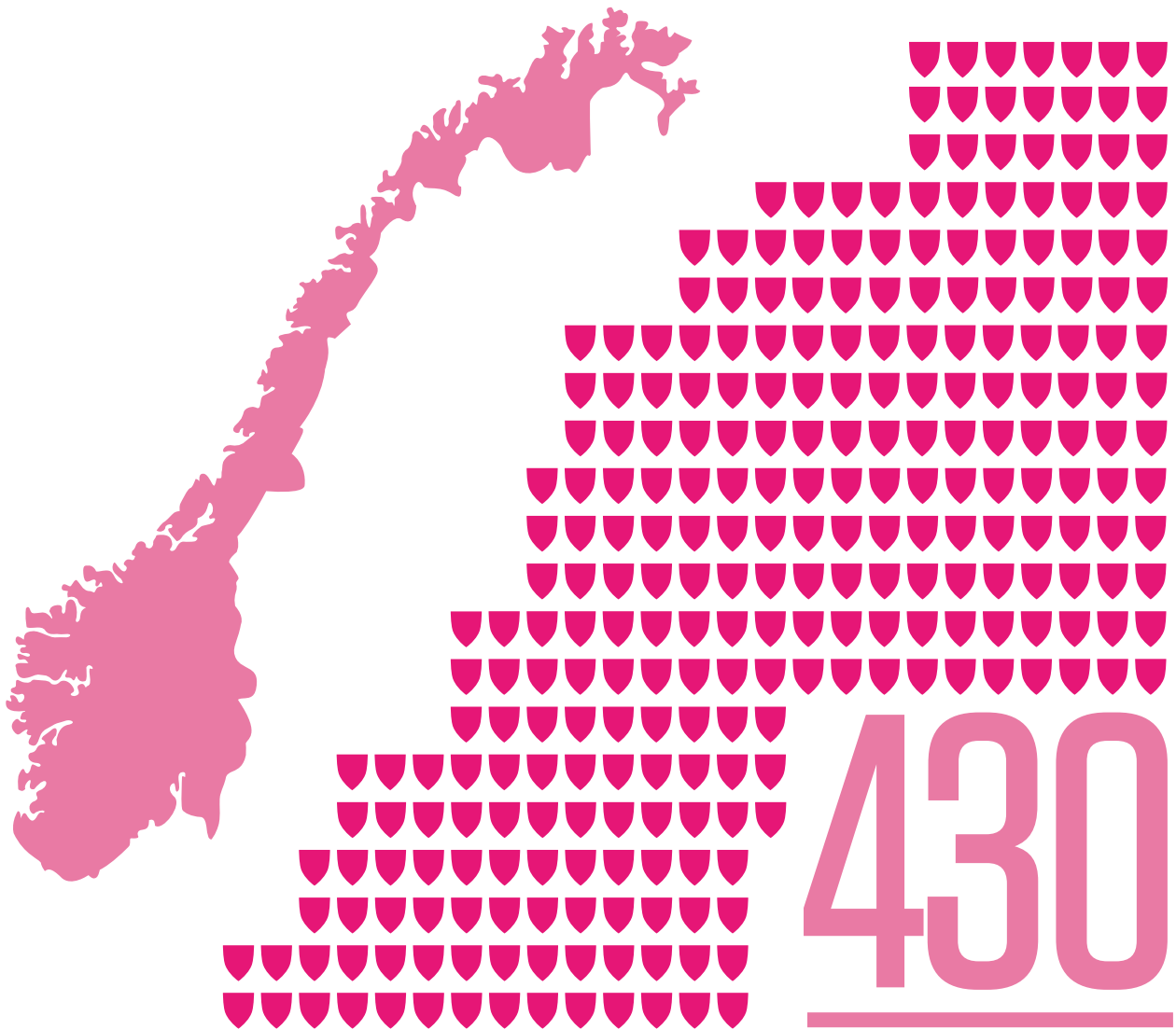
”Fylhkentjielte orreme, jih lea akte ovdaerpies jih dovres líhtse dennie byøgkeles reeremisnie. Mijjeh sijhtebe dannasinie fylhkentjijeltide/regijovnde laahpehtidh goh jijtjeraarehke reeremedaltesh, jih laavenjasside joekedidh tjielti, staaten jih privati gaskem”.

Daate vuajnoe ij jienebeláhkoem utnieh Stoerredigkesne daan biejjien.

TJËLTE-IKTEDIMMIE

Ij leah badth guhte mij lea jeahteme dah sijhtieh tjïeltem laahpehtidh, bene jienebh vienhtieh mijjieh fer jïjnjh tjïelth utnebe Nøørjesne, jïh mijjieh maehete lähkoem vaeniedidh (430) jis tjïelth iktedibie. Dah mah sijhtieh tjïeltide iktedidh vienhtieh gáarede jïjnjh beetnegh spááredh jis smaave tjïelth ektesne giëhteldieh. Daate aaj maahta meatan árrodh árrøejidie buerebe tjïelten dïenesjh vedtedh. Daamtaj lea voenges vuastalimmie tjïelte-iktedimmiej vøøste.

Árrøejidie maahta akte aevhkie árrodh áneehks gáhkaldahkem utnedh tjïelten jarngeese. Jeenjesh aaj jïjtemse identifiseradieh dejnie tjïeltine gusnie árrøeminie. "Reerenasse váaroemasse beaja akte jarkelimmie tjïeltestruktuvreste edtja jïjtsevyljhevoeten váaroemisnie árrodh", Tjïelteproposisjovnesne 2011 – Prop. 124 S (2009-2010) tjáádtje.

FAAKTA

LEAROHKE SKUVLEMUERJIEB BEERKI

Tjakten 2010 dle raerieálma Nittedalen tjïeltesne Akershusnesne stiili skuvlide maaksojde vaeniedidh. Akte noereskuvle tjïeltesne dannasinie orriji eeplah jïh peerah vedtedh learoehkidie. Henrik Vangstad Syverud mij áktsadinie klaassesne veedtsi aamhtesem goerehti jïh gaavnehti rektovre lij jissehts jïengesne. Dïhte veelji dan

bijre gihtjedh aktene tjáangkosne Nittedalen tjïeltestávrosne. Juktie dah beetnegh lin vaadtme staateste og bieljiemierkeldh dáarjone tjïeltese, jïh ajve edtjeh átnasovvedh muerjiem ástedth, dle tjïelten áejvie tjoeri gaatelassjedh heannadimmiem, jïh skuvlen ávtehkasse bieljelidh dah edtjin vihth muerjiej learoehkidie vedtedh.

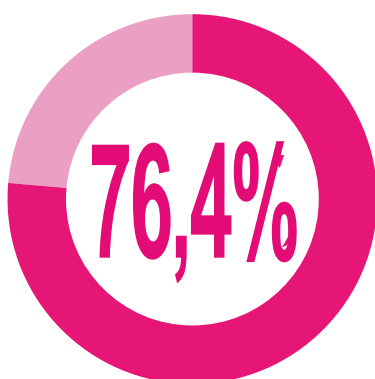
MAN ULMIE LÏHKESVEELJEME DUTNJIEN ÅTNA?

Dah aamhtesh mah tjielteståvroe jìh fylhkendigkie sjæjsjalieh, stoerre ulmiem utnieh årroji aarkebeajjan. Noeride kanne dah suerkieh skuvle, kultuvre jìh gaarsjelimmie mah joekoen iedtjem utnieh. Dastegh eejehtallemedåehkine orrije, dellie dah tjirkijh tjielteståvrosne mah diedtem utnieh.

Læjhkan dle vaenebh mah leah meatan tjielteståvroe- jìh fylhkendigkie-veeljemisnie goh stoerredigkieveeljemisnie.

Stoerredigkieveeljemisnie 2009 dle 76,4 % meatan dejstie mah steemmereaktam utnin. Tjielteståvroeveeljemisnie 2007 61,2 5 meatan. Ajve 57,5 % steemmadi fylhkendigkieveeljemisnie. Jalhts daah veeljemh leah seamma tjiien, dle badth tjielteståvroeveeljeme mij jeenjemes veeljijh åtna. Ij leah dan jijnjh noere veeljijh goh båarasåbpoe veeljijh.

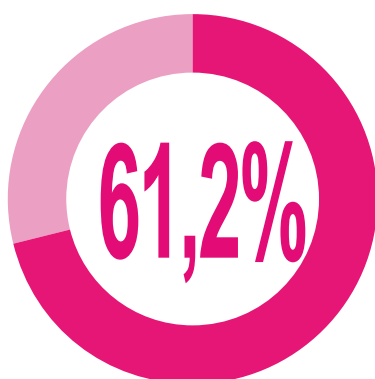
STOERRDIGKIEVEELJEME 2009

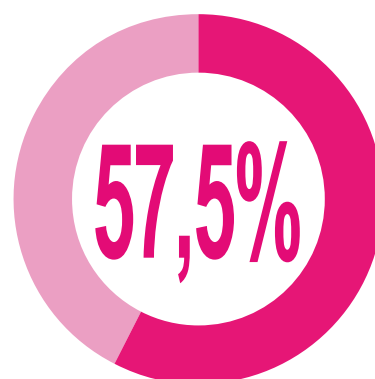
Jalhts gaajhkh noerh eah leah seamma væjkele meatan årrodh veeljeminie, ij leah badth numhtie dah eah iedtjem utnieh politihkesne. Daamtaj dah nænnoes mielh utnieh gellie politihkeles aamhtesi bjiere, jìh muvhten æjkien dellie dah aaj sjiien mieligujmie bæetieh, vuesiehtimmien gaavhtan gïrremeraajosne vaedtsieh jallh vuelienommekampanjh øørnedieh.

Jienebh noerh jiehtieh dah nåakelaakan daejrieh maam dah politihkeles krrirrieh vienhtieh, jìh dah politihkerh eah leah nuekies væjkele tjielkelaakan buerkiestidh maam vienhtieh. Dannasinie buerebh veeljiej aktegsaamhtesinie eadtjohke årrodh.

TJIELTEVEELJEME 2007

FYLHKENDIGKIEVEELJEME 2007

Goerehtimmieh vuesiehtieh dah noerh jìh voeres almetjh daamtaj iedtjem utnieh joekehts aamhtesinie. Dah noerh eah dan jijnjh iedtjh utnieh healsoegyhtjelassine jìh voeresehoksine goh båarasåbpoe veeljijh, bene dah stuerebe iedtjem utnieh skuvline, øøhphehtimmesne jìh byjresevaarjelimmesne. Ihke dah ovmessie vuajnoeh edtjiej tjielteståvrosne jìh fylhkendigkesne govlesovvedh, dle vihkeles joekehts aalteredåehkieh leah meatan veeljemisnie.

VOENGES JÏJTJESTÅVROE

Tjielte: Gaertjedamme dajve säämies jiijieraarhekevoetine

Fylhkenjtjelte: Gaertjedamme dajve säämies jiijieraarhekevoetine, tjietli jiih staaten gaskem.

Staatte: monopolen äna noerhkeverhieteh nähtadich jiih dam bijjemes diedten äna stuvremen ävteste siebriedahkeste

Fylhken äejvie dñhte veeljeme ävtehke aktene fylhkendigkesne

Fylhkenmoenehtse lea fylhkendigkeste veeljeme, liintsegi gaskem fylhkendigkesne.

Fylhkenmoenehtse daejite barcoesuerekide äna: gietedimmie ekonomijesoekjesjstie, jaepiebudsjetde, skaehtienæannoestimmie, soekjesjeaamhtesh, govletimmieh, situerobe bigkemeaamhtesh.

Fylhkendigkie dñhte bijjemes, almetjeveelje äågarne fylhkenjtjeltesne. Fylhkenjtjelte mieride beaja dan fylhkenjtjielten grehteidæmman.

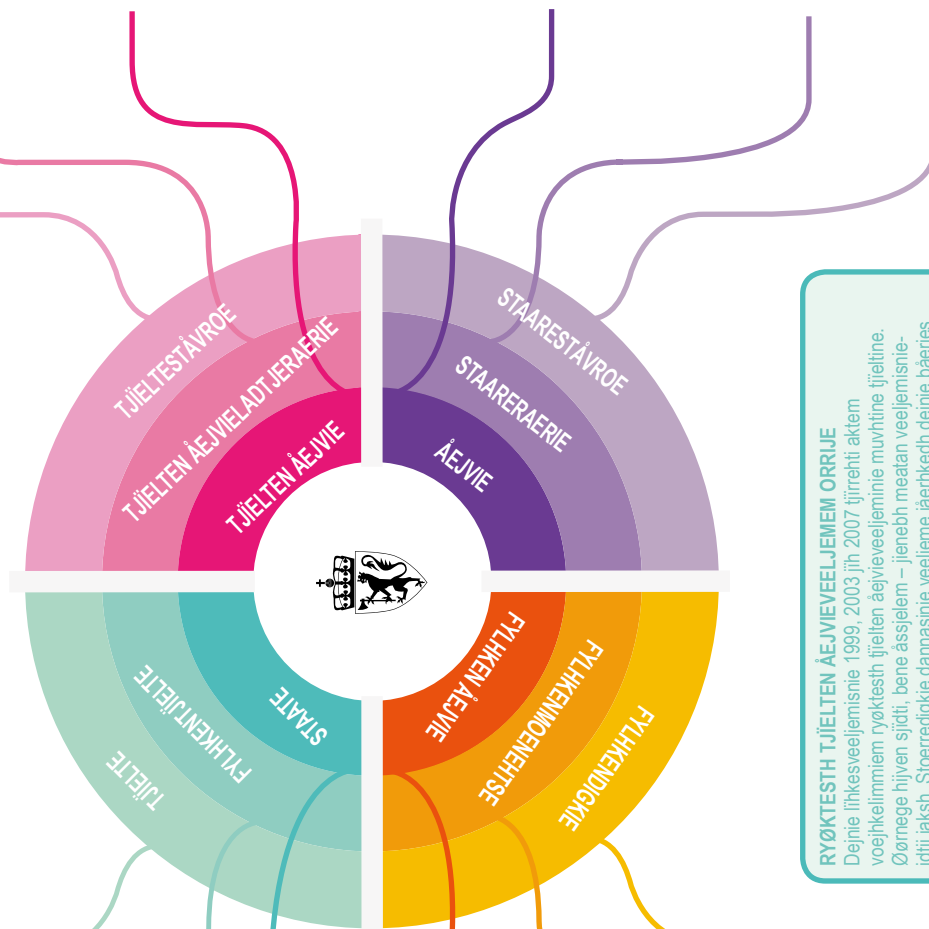
Tjielteståvroe dñhte bijjemes poliitihkeles åågarne aktene tjeltesne. Dah jiihkijih tjelteståvrosne veeljesuvvien tjielten årroojstie njeljie jaepide.

Tjielten åejvieladitjieraerie dñhte mubpie bijjemes poliitihkeles åågarne tjielte bieleden parlamentarhkeles stuvremueviekem, jiih desnie unnemes vijhte tjelteståvroelhtsegh, dej gaskem tjielten åevie jiih tjielten mubpie åejvie.

Akte tjielten åejvie lea dñhte uvtemes tjirkje dej almetjeveelje almetji gaskem aktene tjeltesne. Dñhte tjelteståvroen tjiaanghoide stuvrie. Tjielten åejvie veeljesåvva dejsite mah leah almetjeveelje. Tjielten åejvie aktem viele gaertjedamme räälem äna aktene parlamentarhkeles systemsne goh tjielten åejvieladitjieraerie maallesne. Aktene parlamentarhkeles systemsne tjielten åejvien åejvielaavenjasse lea tjelteståvroen jallh fylhkendigkien barkoem stuvredh, jiih uvtemes byøgkeles tjirkjinie årroch tjeltesne jiih fylhkese. Raerien åvtehke barkoem øørnede tjielten jallh fylhkenraerime.

Staareraerie dñhte nomme dan åårganese staarine mij stuvresåvva staareparlamentarismen prinsihpen miette. *Nøørjesne dle Oslo jiih Bergen mah.*

Dejnie jeanaatjomes tjielte staarestaatusnie, tjelteståvroen nomme lij staareståvroe, bene muvth tjelth staareståvrojne læjhkan dam nommem tjelteståvroen nähtadieh.

RYØKTESTH TJIELTEN ÅEJVIEVEELJEMEM ORRUE

Dejne lihkesveeljesnie 1999, 2003 jiih 2007 tjirrehti aktem voejhkelimmiem ryøktesh tjielten åejvieveeljesmie muvthine tjielte. Øørnege hijven sjidi, bene åssjelem – jienebh meatan veeljesmie-idiiji jaksh. Stoerredigkie dammasnie veeljeje jærhkedh dejnie bæries øørneginie. Tjielteståvroen tjielten åejviem veeljie.

FAAKTA

DENNIE STAATELES DALTESISNIE LEAH

- **STOERREDIGKIE**
- **REERENASSE**
- **STAATEREERIME**

Staaterereime akte ektieneebneme departementide, direktoravide jñ jijnj ihkuve raeride jñ moenehtsidie.

Reerenasse dam darjoen faamoem ána – díhte "Nørjem stuvrie" vároemisnie destie maam Stoerredigkie moeneme. Staaterereime lea reerenassen nuelesne, jñ staaterærjñ stuvrieh fierughten departementem.

Dennie voenges dalfesisnie die Nørjem juakeme 430 tjietline jñ 19 fylhkenjtietline (Oslo dovne tjietle jñ fylhkenjtietle). Fylhkenjtietle jñ tjietle maehfieh sov bijjelen moenehd gelline suerkine. Tjietl jñ fylhkenjtietl beethnegh áadjoeh tjietle-jñ fylhkenkaehteste, maaksoeh tjietlen jñ fylhkenjtietlen dienesijnie jñ sertiestimmieh staateste.

Tjietle

Fierhten njealjeden jaepien dah voenges árojh aktene tjietlesne tjirkjñ veeljeih dan bijjemes politihkeles áárganse tjietlesne: tjietlestávroe. Tjietlestávroe tjietlen áejviem veelje. Daamtaj díhte dehtie støeremes krirreste tjietlestávrosne. Tjietlen áejvie tjáanghkojde stuvrie jñ lea tjietlen ááredæjja álkolen.

FAAKTA

Skraejrie ároejjiste
 "Tjietlelaakesne, kapitlisisnie 6 A § 39 tjáadtje:
 Árojh tjietlesne jallñ fylhkesne maehfieh raeriestimmie báeted mah leah tjietlen jallñ fylhkenjtietlen gieteldimmien bijrie. Tjietlestávroe jallñ fylhkendigkie jítje dieldiem utnieh raeriestimmier jááhkesjich, dastegh unnames 2 prosentih dehtie ároejjiste leah raeriestimmien duekesne. Leájkhan die 300 vuelleronmh tjietlesne jallñ 500 fylhkesne nuekies. Dastegh árojh aktene tjietlesne jallñ fylhkesne sijhtieh raeriestimmie edtja gietesovvedh, maahda dam krievedh jis nuekies vuelleronmh gaavneme. Tjuara raeriestimmier gietedidh eanna biellejaepiem vaaseme.

DAH POLITIHKESLES ÁÁRGANH AKTENE TJIETLESNE (TJIELTEN ÁEJVIELADTJERAERIE MAALLE)

TJIELTEN ÁEJVIE

TJIELTEN ÁEJVIELADTJERAERIE

TJIELTESTÁVROE

lemielaakan die tjietlestávroejáanghkoeh ikth asken. Tjietlestávroe dannasinie aktem tjietlen áejvieldjfereriem veelje, mij daam-tajápoe gaavnesje. Tjietlen áejvieldjfereriem, gusnie ¼ dehtie ihtsegjstie tjietlestávrosne, soekjesje gaskem jeatjah gaajh-kide aamhtesidie tjietlestávrosne. Dah aaj jijnj aamhtsh jítje sjæjsjalieh. Dah jeanatjomes tjietl aaj daamtaj politihkeles moenehtsh mah dieldtem utnieh ovnessie suerkie ávteste, vuesiehtimmien gaavhtan skuvle, kultuvre, healsoe jñ hokse.

Reereme tjietlesne, gusnie ihkuve faagalmeijh, stuvresávva raerieálmeste. Reereme lea áejvahkommes juakeme etaatine ovnessie dieldtesuerkiejgijmie (daamtaj seamma goh dah politih-keles moenehtsh).

Dah politihkerh stuvrieh; reereme edtja darjodh guktie politihkerh moeneme. Dah politihkerh læjkan aktem delegera-damme faamoem utnieh reeremasse gelline suerkine, jñ etaath maehfieh dannasinie unnebe aamhtesh sjæjsjalidh.

DAH POLITIHKESLES ÁÁRGAN OSLOSNE JIH BERGENISNIE (PARLAMENTARIHKESLES MAALLE)

TJIELTEN ÁEJVIE

STAATERAERIE

STAARESTÁVROE

Gøekte maallh

Stuvremevuekie, man bijrie daesnie tjaaleme, gohtjebe tjietlen áejvieldjfereriemaaalle, jñ dah ellen jeanatjomes tjietl naemhtie stuvresuvviah. Oslo jñ Bergen stuvresuvviah dan parlamentarihkeles maallen mietie. Dellie tjietl staaterereste stuvresuvviah, gusnie tjirkjñ jenebeláhkoste staarestávrosne (tjietlestávroe).

Díhte tsiehkie staatererien jñ staarestávroen gaskem leah seammalaakan goh tsiehkie Stoerredigkien jñ reerenassen gaskem.

Stoerredigkesne maahda aktem reerenassem silejtiedh, staarestávroen jenebeláhkoe maahda noerhkedh staatereriem orrijdh. Maahda staatererien ávtehkem viertiestidh aktine staaterministerie. Maahda tjietlen áejviem Oslosne jñ Bergenisnie viertiestidh stoerredigkiesidentine.

Maana jñ noeri tjietlestávroe

Dovne nørjen laakine jñ ENi maanakonvensjovnesne tjáadtje maana h jñ noerh reaktam utnieh meatan árooh tsevtsech. Nørjesne dah jeanatjomes tjietl dam krøohkeme, jñ byjjes gaskesem tseegkeme noeri jñ politihkeri gaskem. Dah nommh jñ laavenjostoevuekie h leah joekhehts, gellene lehkesne lea maana jñ noeri tjietlestávroe (daaroen BUK) jeatjah lehkesne noerarie, tjietlen leaorohkerarie, govlehtlajjemoenehtise noeri jñ politihkeri gaskem jñ plearoe h. Daamtaj veedjeme tjirkjdie leaorohkerarjste maana-jñ noereskuvlime jñ noeredæhkjiste.

FAAKTA

DAH POLITIHKESLES ÁÁRGANH AKTENE FYLHKENTJIELTESNE

FYLHKEN ÁEJVIE

FYLHKEMOENEHTSE

FYLHKENDIGKIE

Fylhkenjtietle

Fylhkenjtietlen stuvremeárganh váájnoeh goh dah mah tjietline. Dah árojh tjirkjñ veeljeih fylhkendægkan, jñ díhte politihkeles ávtehke lea fylhken áejvie. Fylhkemoenehtse lea seamma goh tjietlen áejvieldjfererie tjietline. Díhte bijjemes reereles ávtehke lea fylhkenraerietáma.

Aaj maehfieh fylhkide stuvredh dan parlamentarihkeles maallen mietie. Hedmaahrke jñ Nordlaante naemhtie stuvresuvviah.

Staaten bijjemes tjirkje fylhkesne lea fylhkenáma. Díhte, maam Gánka staateraresne nammohte, edtja vaaksjodh mejtie nænnoestimmide Stoerredigkesne jñ reerenassenne tjirrehte. Fylhkenáma aaj kláákemh dáaste gelliesáarhts tjietlen nænnoestimmide.

MANNASINIE BYØRH

Johannes Rindal

Gaskoehnoeri ávtehke

**”Dov steemme maahta
jienebeláhkoem
jarkelidh!”**

Datne byørh steemmadidh veeljemisnie 2011 juktie dīhte jeanatjomes lea dov aarkebiejjien lea politihken bījre. Dah faagh mah skuvlesne átnah, man guhkies dov giesie-eejhtalleme lea, man jījnem datne maahtah dīenesjidh gīesege bieleden skaehciem maeksedh, mennie áesesne akte Grandise, man gellie bussh vuejeminie, kinoleahpan áasa, man jījnem stipendine áadtjoeh – gaajhke lea politihke. Ih kriirim gaavnh mejnie állesth seamedh, bene byørh steemmadidh dan krærran mejnie jeenjemes siemes dejnie suerkine mah leah vihkeles dutnjien. Dov steemme maahta jienebeláhkoem jarkelidh!

Fabian Stang (H)

Osloñ áejvie

**”Jijnjh almetjh orre voelph
áadtjoeh”**

Manne vienhtem gøøkte vihkeles fáantoeñ steemmadidh. Mijjeh almetjh leah væjkele læjhtedh gosse ibie maam akt nøøkh, jīh dam edtjebe, bene dastegh mijjeh ibie steemmereaktoem náhtadamme, manne vienhtem mijjeh ibie seamma reaktoem utnieh kláákedh. Dīhte dīhte akte fáantoe. Lissine manne tuhtjem mijjeh skultebe dejtie mah diktatuvresne veasoeminie, jīh eah maehciem siebriedahkem tsevtsehdh gusnie jīelieminie, dej tsiehkciem krøøhkedh jīh steemmadidh gosse veeljeme. Akte jeatjah vuekie tsevtsehdh, baaltele steemmereaktoem náhtadidh, lea eadtjohke árrodh politihkesne. Jijnjh almetjh orre voelph, hijven govlehtallijh jīh nuhteligs dáájrehtimmiem áadtjoeh gosse eadtjohke, jīh skuvlepolitihke maahta akte iemie sijie árrodh aelkedh. Mænngan dīhte maahta datnem tjīllepoltihkese foeresjidh jīh mejtie aaj Stoerredægkan?

HARALD EIA

Komihkere

**”Dannasinie hijven domtoe
meatan árrodh moenedh”**

Fierhtene veeljemisnie gegkestem raaktan mov steemme edtja gaajhkiem moenedh. Veeljemebiejien niekedem iktegisth mov steemme dīhte aktege steemme sjædta, mij illedahkem jarkle akten otnjegasse mij Nøørjen bæetijen biejjien muana. Hævvi dan vierremassese, bene raaktan dīhte ij leah dan vaarege - vihkielommes mov steemme ulmiem átna. Bene gosse steemmidde ryøknoe, iktegisth dam seamma vuajnam: ij lij gæssie gænnah akte steemme (amma mov) mij saah maam jarkeli. Naemhtie dle idtjim daarpesjh steemmadidh. Mannasinie læjhkan steemmedem? Raaktan dannasinie hijven domtoe meatan árrodh moenedh. Hijven damtedh manne viehkehtem guktie Nøørjen siebriedahke lea guktie lea. Jalhts mov akte steemme raaktan ij naan ulmiem utnieh, dle lyjhkem mov steemmem vedtedh.

STEEMMADIDH?

Siri Nilsen
Musikhkere

Stemmedh, stemmedh dle faerhmiestimmiem åadtjoeh!

Anette Sagen
Treavkanjulhtjije

”Datne tjoerh veeljemisnie eadtjonke årrodh juktie meatan årrodh tsevtsehd sjæjsjalimmide”.

Dastegh datne ih dov steemmereaktam nåhtedh, ih gujht maehtieh læjhtedh guktie siebriedahke lea. Datne tjoerh meatan sjidtedh veeljemisnie jis edtj meatan årrodh sjæjsjalimmide tsevtsehd.

Mala Wang-Naveen
Tjælije jîh journaliste plaeresne Aftenposten

”Mov diedte lea politihkeridie steemmadidh mejtie jaahkam”

Gosse såemies voenges politihkerh råkeme dle muvhten æjkien ussedamme: ”Datne dehtie krirreste misse manne steemmadamme? Datne dihte guhte raaktan muana guktie politihke lea dennie dajvesne gusnie manne årroeminie?” Dah tjâanghkoeh tjelkelaakan mannem vuesiehtamme mannasinie mov diedte lea dan politihkerasse steemmadidh, misse manne jaahkam. Mijjeh daamtaj smaave jîh stoerre veeljemh utnebe mijjen aarkebiejjien, maam edtjebe byøpmedidh, maam filmide edtjebe vuartasjidh. Sturebe veeljemh mah ulmiem utnieh mijjen aarkebeajjan, baajebe dah mubpieh vaeltedh mijjen åvteste. Bene maajetj dle aktene laantesne årroeminie gusnie aktem Leahpam åådtjeme mij jeahta manne maahtam meatan årrodh moenedh. Ihke manne staarem jîh staarebieliem pryøjjedem gusnie årroem, edtjem tjæltteståvroe-jîh fylhkendigkieveeljemisnie steemmadidh.

DEJ NOERI VEELJEME

Veeljemedokije Frank Aarebrot tuhtjie vihkeles noerh leah eadtjohke dennie voenges politihkesne. Dïhte jaahka dam voejhkelimmiem steemmereaktine dejtie mah leah 16 jaepien bâeries, bene ij steemmadimmiem Gaskeviermesne lyhkh.

FRANK AAREBROT

Veeljemedokije

LÏHKESVEELJEME VIHKELES

Mov akte nænnoes mïele gosse lea skuvlen jïh veeljeem-gæmhpoen bijre: Manne tuhtjem lohkehtæjjah byøroeh bïevnesh veeljemen bijre øøphetimmesne meatan vaeltedh, åvtelen gaajhkh politihkerh skuvleveeljemedigkiedimmiem jïhtieh. Dah byøroeh aaj politihkeles dæehkiebarkojne barkedh, jïh learohkh byøroeh gyhtjelassh soejkesjïdh digkiedæjjide. Seamma tïjjen vihkeles dah digkiedimmieh eensilaakan stuvresuvvieh, guktie dah murreds sjïdtieh, ij ajve politihkeles sirkuse, Aarebrot jeahta.

Frank Aarebrot lea professovre viertiestimmeles politihkesne Bergen Universiteetesne. Dïhte veeljemem dotkeme gellie jaepieh, jïh soptseste dah illedahkh skuvleveeljemistie maehtieh maam akt jiehtedh guktie dïhte minngemosth illedahke sjædta.

– Sïejhmelaakan FrK jïh SG sjïhtieh buerebelaakan darjodh skuvleveeljemisie goh dejnie sïejhme veeljemisnie, jïh Bk jïh KrA sjïhtieh ånnetji nåakebe darjodh. Bene, dïhte mij lea murreds, gosse akte krirrie åvtese jåhta dehtie evtebe veeljemistie, dle daate bueriedimmie akten hijven indikatovre ihke åvtese jåhta aaj dennie sïejhme veeljemisnie. Seammalakaan gosse bååstede jåhta, Aarebrot buerkeste. Dïhte jeahta daate heannede medtie gøøkte tsiehkine golmeste. Dah skuvleveeljemh aktem ulmiem utnieh, dah jeenjemasth aktem tendensem vuesiehtieh – jïh hævvi ij leah eevre seekere. Dah politihkeles krirrieh leah dannasinie joekoen murreds skuvleveeljeminie. Mijjieh mah veeljemem dotkebe aaj tuhtjebe luste materijalem giehtjedidh, jeahta.

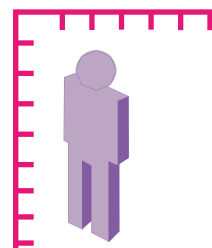
VAENIE MEATAN VEELJEMISNIE

Vaenebe noerh leah meatan veeljemisnie goh voeres almetjh. Aarebrot vuertieminie dannasinie vaenie noerh veeljemisnie dej gaskem mah leah meatan voejhkelimmiemprojektesne steemmereaktine dejtie mah leah 16 japeien bâeries. Dïhte læjhkan veanhta lea fiejljïe projektem nåake gohtjedh.

– Dïhte mij lea murreds mov vuajnoste goh veeljemedokije, lea stoerredigkieveeljeme gøøkte jaepieh mænngan. Dah mah steemmadin gosse lin 16 jaepien bâeries sjïhtieh dellie mubpesthveeljjinie årrodh. Mubpesthveeljjih jienebh veeljjih utnieh goh voestesveeljjih. Dastegh dïhte 16-jaepienvoejhkelimmiem dorje guktie jienebh veeljjih sjïdtieh gosse dah 18 jaepieh illieh, dellie ojhte maam akt jakseme, veeljemedokije veanhta.

MUBPESTHVEELJÏJH

**JIENE
BH
VEELJÏJH
UTNIEH**

DAH MAH 16 JAEPIEN
BÅERIES SÏJHTIEH
VITNEDH BIJJELEN
DAH MAH 18 JAEPIEN
BÅERIES?

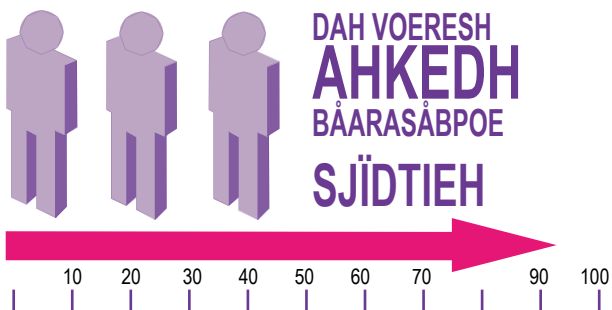
EGOISTELES VOERESH

Akte jeatjah fãantoe mannasinie Aarebrot veanhta dah noerh byøroeh steemmereaktam nåhtadidh lea ahkedh jienebh voeres sjïdtieh, jïh sagki jienebh pensjovnisth leah meatan veeljemisnie goh noerh.

– Akte aevhkie politihkeridie voeresi daerpiesvoetide vielie voebnesjidh goh noeri daerpiesvoeth, dah jienbh steemmh åadtjoeh gosse maam akt voeresidie darjoeh. Nov lea badth naemhtie dah nørjen noerh leah solidarihkeles dej voeresigujmie, jïh tuhtjeh hijven aahka sijjem åadtje aktene voeresegåetesne. Bene maam manne tuhtjem ånetji leajhroes lea aahkah aajjah gaajh sveekes maam akt noeri bijre jiehtieh, jeahta.

Aarebrot veanhta dah voeresh lin vielie solidarihkeles noerigujmie 40 jaepien gietjeste.

– Daan beajjetje voeresh vielie egoisteles sjïdteme. Dah noerh tjuerieh dam voerkelidh. Vihkeles dah noerh steemmadieh, jïh dah goh dãehkie krøhkestimmiem åadtjoeh politihkerijstie, Aarebrok veanhta.

Veeljemedotkije aktem private aarvehtsem åtna, dah mah 16 jaepien båeries raaktan sijhtieh vielie steemmadidh goh dah mah 18 jaepien båeries.

– Dïhte dannasinie dah aktene jeatjah jieledehtsiehkesne. Manne vienhtem dah mah 16 jaepien båeries jeenjemaht altese eejhtegigujmie åroeminie, goh dah mah 18 jaepien båeries. Eah leah dan jïjnjem ålkone staaresne, jïh dannasinie dah aktem vielie "borgerlig" jieledeht jielieh. Skuvlestruktuvre aaj naemhtie dah mah 18 jaepien båeries tjuerieh ojhte aktem stuhtjem vuelkedh jårhkeskuvlem vaedtsedh. Dah noereskuvlh leah hiejmen lïhkebisnie, jïh dah learohkh leah vielie meatan dennie voenges siebriedahkesne. Dannasinie maahta stuerebe hille åroddh dah vaedtsieh steemmadieh, jeahta.

ELEKTROVNELES STEEMMADIMMIE

Dïhte mubpie voejhkelimmie daan tjaktjen, elektrovneles steemmadimmie ij Aarebrot dan jïjnjem lyjkh. Dïhte bælla dah noerh sijhtieh tsevtsemem voelpijste åadtjodh jeatjahlaakan Gaskeviermesne steemmadidh, goh lin sijhteme darjodh aktene veeljemegåetesne. Bene maahta gaskeviermiesteemmidie jarkelidh.

– Dah noerh tjuerieh joekoen voerkes åroddh sijjen reaktaj bijre. Dïhte minngemes steemme dïhte, mij ryøknesåvva. Dastegh veeljemegåetesne veeljemebiejjen steemmadieh, ij dïhte steemme maam Gaskeviermesne vadtme faamoem utnieh. Dïhte persovneles miele tjuara vihkielommes åroddh, ij maam dah voelph vienhtieh, jeahta.

– Mij lea dïhte vihkielommes fãantoe mannasinie noerh byøroeh lïhkesveeljemisnie steemmadidh?

– Manne vienhtem dej noeri gaavhtan dle lïhkesveeljeme vihkelesåbpoe stoerredigkieveeljemistie. Dïhte dannasinie åajvahkommes dah tjielh dah, mah siebriedahkeavehkide dehtie noeride deellieh, vuesiehtimmiem gaavhtan noeregåetie, haarjanimmiesijie baantide, gaarsjelimmiegåetieh jallh tjoevkesh sjeesjabaanesne. Uvtemes gosse 20-30 jaepieh, gosse pruvrieh, dah åadtjoeh dam maam staate faalehte, vuesiehtimmiem gaavhtan maanatjirkeme. Dannasinie dah skuvlh byøroeh vielie lierehtimmiem vedtedh dan bijre maam tjielte muana, gjem edtja govlehtaledh, jïh guktie maahta gïrredh, veanhta.

FAAMOE MEEDIJINIE

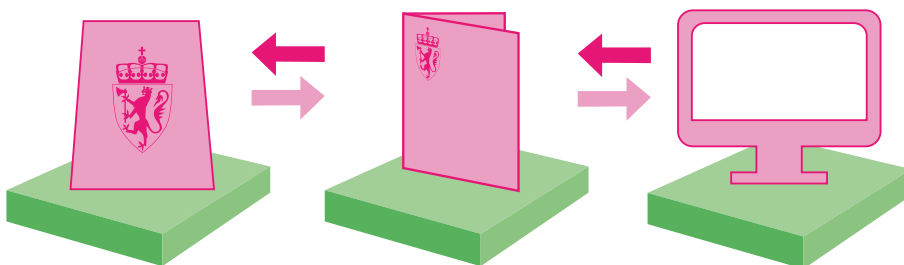
Meedijah tjoevkesem biejjeh politihkeles gyhtjelassi vøøste, jñh dej politihkeles krirriej bijre bievnieh. Dihte politihkeles faamoem vadta meedijidie – ij goh unnemes veeljemegæmhpojne.

Aktene veeljemegæmhposne dle jeanatjommesem dejstie bievniesjstie krirriej bijre åadtjoeh plaeriej, TV'en, raadijoven jñh ovnessie nedtesæjroej tjirrh. Meedija aamhtesh biejjieømegasse biejjeh- dah leah meatan tsevtiedeminie mah aamhtesh datne tuhtjñh vihkeles, jñh mejnie aamhtesinie dah politihkerh tjerieh iedtjem utnedh. Daate jñjnñh faamoeh meedijidie vadta.

Jeenjesh leah jeah teme dah stoerre abpe-rjñhken meedijah fer jñjnñem domineradieñh lihkesveeljemen åvtelen. Nov lea reaktoe jñjnñh almetjñh digkiedimmide vuartasjeh krirrieåvtehki jñh jeatjah voernges politihkeri gaskem TV'sne jñh rjñhkeplaerine, bene jñjnñh almetjñh aaj voenges plaerine luhkieh. Akte goerehtimmie maam darjoeji lihkesveeljemen mænngan jaepien 2007 vuesehte dah veeljijñh vienhtin dah voenges plaerieh lin dah vihkielommes gaaltijñh bievniesidie dan voenges politihken bijre.

Dannasinie voenges aamhtesh lea eevre vihkeles aktene voenges veeljemisnie, daate ij leah naan ierielimmie. Digkiedimmie TV'sne dah politihkerh dejstie stoerre krirrieste maeh tieh siejhme politihkeles joeketsh digkiedidh, bene eah maeh tieh gaajhkide aamhtesidie bæjjese vaeltedh mah leah vihkeles ovnessie tjieiltine jñh fylhkine. Vaallah dejnie stoerre TV-digkiedimmie dah smaave voenges krirrieñh åadtjoeh meatan åroddh. Dannasinie dah voenges meedijah aktem joekoen vihkeles råållem utnieh.

Dej minngemes jaepiej nedtesæjroeh jñh sosiale meedijumh goh vuesiehtimmien gaavhtan Facebook jñh Twitter ahkedh vihkelesåbpoe sjjdteme. Jñjnñh politihkerh aaj eadtjohke "bloggere".

**MAAHTAH
ELEKTROVNELES
STEEMMADIDH
DOV TJIELTESNE?**

POLITIHKELES KRIRRIEH

Gosse veeljemisnie steemmedh, dle akten politihkeles krirrien nommem biejjeh veeljemegegkese (jis ih aktene tjieletesne åroeh gusnie maahtah elektrovneles steemmadidh daan tjaktjen). Tjieteståvroee- jñh fylhkendigkie veeljemisnie daamtaj jñjnñh voenges krirrieñh, lissine dejtie "siejhme" krirride.

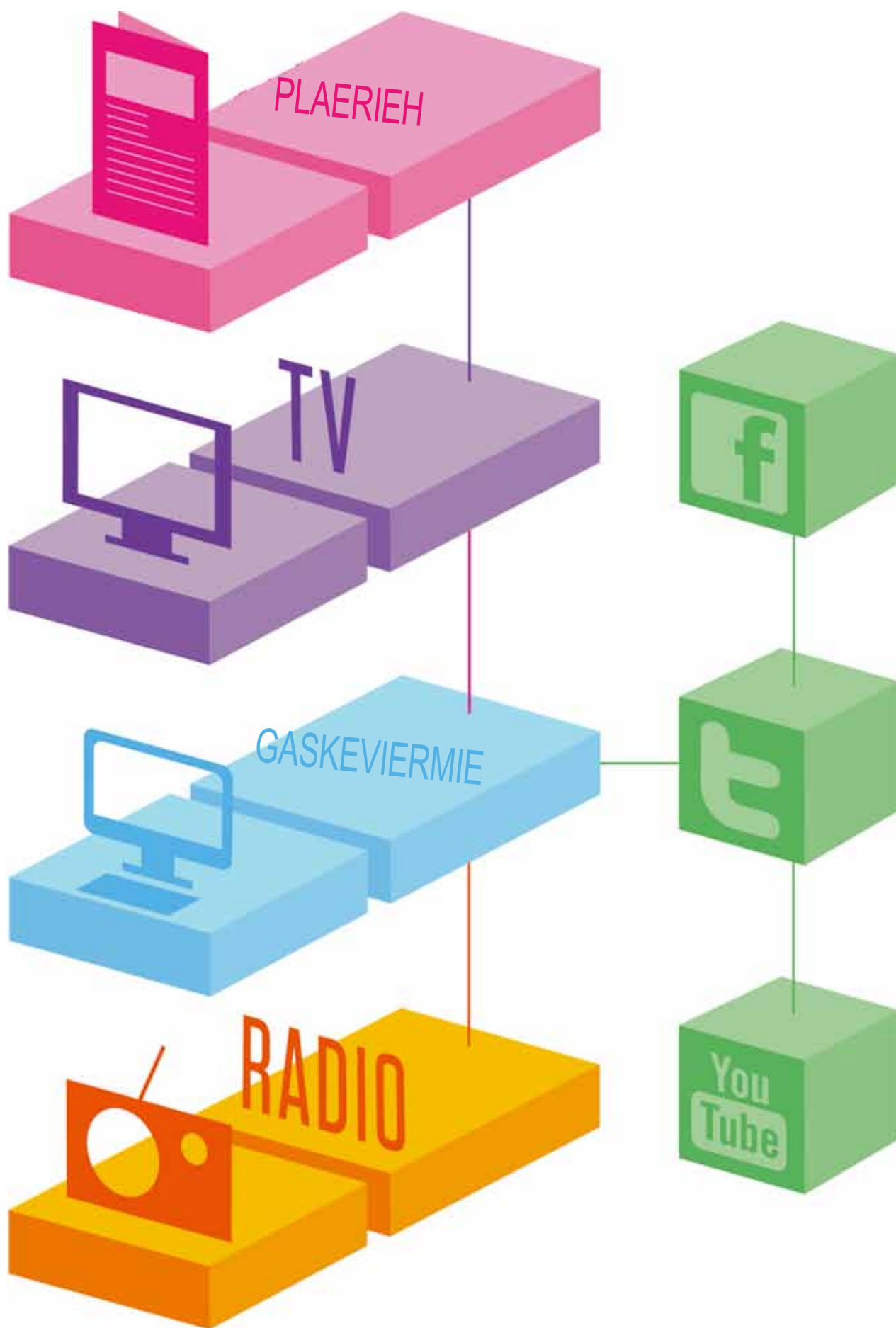
Akte politihkeles krirrie akte sårarhts åårganisasjovne gusnie almetjñh mah mielem utnieh guktie siebriedahke byøroe skearkagidh.

Krirrieprogrammen jñh meedijan tjirrh, jñh gosse datnem ryøkteth gaavnesjeh dle krirrieñh tjielestamme maam dah gellie politihkeles aamhtesi bijre vienhtieh. Mænngan åahpenamme krirriej vuajnojgumie dle tjoerh gaavnehtidh man krærran datne sijhth steemmadidh. Stoerredigkesne tjijhtje politihkeles krirrieñh meatan: Barkoekrirrie, Fremskrittskrirrie,

Åelkie, Kristeles Almetjekrirrie, Gaskoekrirrie, Sosialistele Gårøekrirrie jñh Gårøeh.

Gosse lihkesveeljeme dle daamtaj jñjnñh voenges læstoeh (krirrie) mah jñjnñh veeljijñh åadtjoeh. Akte vuesiehtimmie lea Gran tjielte Opplaantesne, gusnie Gran Bygdeliste 34,9 prosentñh steemmieste åadtjoeji tjieleveeljemisnie 2007. Læstoee, maam tseegki jaepien åvtelen, tjieleten åejviem åadtjoeji, jñh 10 dejstie 27 tjieteståvroetjirkijjstie.

Guvvie: Per D. Zaring, Røyken og Hurums Avis

SUSANNEN VOELPH TJOEVKESem BÅALTAJEHTIN

Måantan nijeljie Susanne Auken voelpijste dam voestes tjoevkesem båltajehtin dennie orre tjoevkesereguleradamme vaedtsemesijjesne Slemmestadgeajinosne Dambon lîhke.

Ruffien akte bijle aatsolen dam 13 jaepien bærines Susannem vøøji Dambon lîhke. Ovælhkoen mænngan dah voelph Sandra Orheim, Yvonne Carlsen, Stine Bergren jîh Cathrine Nordheim ektesne veedtsin juktie vuellenommh tjoenghkedh mah krievin ediji Slemmestadgeajnoem gorredidh. Joekoen sijntin aktem sårhts pruvviem utnedh Dambon lîhke. Idjin dam åadtjoeh, bene tjoevkesereguleradamme vaedtsemesijjie sijdî. Sårmiies fuerpies vâhkojne die 920 vuellenommh tjoenghkin mah skiereden aalkoelisinie deellesovvin fjelten åajvan Rune Kjølstad jîh dajven åvhtehkasse, Hans Jan Håkonsen Staaten geajnosuerkesne.

DALLATJINIE RÅAJVARIMMIEH

– Dijieh dån tuhtjede guhkiem vaaseme eannan daam buektiehtimh, bene daesnie geajnosuerkie raaktan varki barkeme, Kjølstad rîpestimmesne jeahta.
– Tjåanghkoen mænngan nijetigujmie die gæjih varki barkimh. Mijieh dejtie aktem tjoevkesereguleradamme vaedtsemesijjiem luhpledimh åvtelen lopme bøøti, jîh dam buektiehtimh, Håkonsen jeahta.

Dîhte soptseste dam gietedin goh akte dallatjine råajvarimmie, jîh joe aktem vâhkoen mænngan same nijetide gaavnesji, die driektemieriem vuelledin 50-sonese.

– Trafikkejearsosvoete skuvlegeajnoje lea joekoen vihkeles, Kjølstad jeahta jîh geajnosuerkiem garmerde ihke dah varki nierhkin. Gosse dah nijeth ringkin jîh jeehtin dah edjîin vuellenommigujmie båtedh, die manne Håkonsen gâajkoe ringki mij løjkoegæjiam sjeakoeji jîh bøøti nijetide gaavnesji, jeahta.

NIJETIDE GARMERDE

– Edtja læjhan jeenjemmes garmedih dejtie nijeljie nijetide ihke dah skraejriem vaalteme jîh Rortunesne tjaådijeme laavadahki laavadahki jîh vuellenommh tjoenghkeme, Kjølstad jeahta.

– Joekoen hijven dah dam dælie dorjeme. Jeejnesh geajnoen bijjelen vaedtsieh raaktan daesnie, juktie daate akte skuvlegeajnoe, Cathrine Nordheim jeahta.

– Jaa, daate sæjnta jiehtedh dah mæhtieh jearfseslaakan geajnoen bijjelen vaedtsedh, jîh bijlh dej åvreste tjoødtjesteh. Daesnie meehiti akte ovælhkoeh heannadidh, jîh dan bijre tjelke voerkelimmiem åadtjoejimh nijeti kampanjen tjirrh, Håkonsen jeahta, mij luhpede aktem vadtessem abbe klaasese daan skraejriem åvteste.

– Susanne joekoen geerjone ihke altese voelph dam skraejriem vuesiehtamme, jyvøne Svein Auke plaarav VG Nett jeahta.

Gosse joe tjihtjen jaepien bærines Stine Berggren prieviem tjeeli jåvleaeajjesse jîh vaedtsemesijjiem vaajteli Dambon lîhke, dam aarebi RHÅse jeahteme.

Artihkele lea veedtjeme plaereste Røyken og Hurums Avis galkoen 19.b. 2009. Artihkelem åeniedamme.

DAMBO-OVLÆHKOE

- Ruffien 18.b. 2009; Akte bijle Susanne Aukern sontere vuaja busselåammesne Dambosne
- Dan mænngan akte persovnebijle aatsolen Susannem vuaja
- Dîhte bijjen nuelesne daabrene mahle 4. km.
- Dîhte stoerre skaarine vuajasåvva Ullevål universiteete-skiemjiegåatan.
- Dîhte praedtieskaaran goevtesasse seedtesåvva Haukeland Universiteete-skiemjiegåatan.
- Dîhte kunstig koma gællesje vielie nijeljie vâhkoeh.
- Mænngan Summaas Skiemjiegåatan båata juktie saavredh

FAAKTA

GIERIES GAAJKESH DOWNESH!

Gieries másnoeh, ermies maanah mah klaassejiehtjelen vueliemassjen tjakasjiej j'ih pæhperebáalah hejkieh n'iejtese ávtenes. Gieries n'iejte ávtenes, guhte j' buektehth eajhnadovvedh mejite d'ithe jabehke dov duekesne lea gierielimmesne j'allh másnoeh. Gieries datne guhte lea n'iejten gáirroehbielesne, mij onterde guktie datne edtj'ih astedh feelam spieledh gosse dah mubpieh klaassesne ajve sj'iehtieh breakdance daansoehitidh. Gieries datne guhte pryøvh madtem lieredh, bene tjoerh aehjteben onne bovresne viehkiehtidh nijeljie iehkedh váhkoen. Gieries datne guhte j' buektehth sjeavonhth ároodh jahts datne daajrah datne byørh.

Gieries datne guhte n'ielimem steerh fer j'ijnjem bene ih doesth gæljodh dannasinie datne billh naaken edtja tuhtjedh datne jabjoeh. Gieries væjsehke, gieries jabjoeh, gieries streavere, gieries skuvleearohk saath mij tjoelide, haamojde, saárhilde, m'ielide j'ih hapsenasside! Akte tije gáávnese gosnie edtja gáetesne tjakasj'iidh daataspeilem spealadidh. Akte tije gáávnese gærrjam lohkedh. Akte tije gáávnese almetj'ih face'sne "stalkedh". Akte tije dovne gáávnese Paradise Hotelem vuejnedh. Bene d'ithe tije j' leah daelie. Guarkah:

daelie akte tije gosnie Nøørje soldaath seedtie ammes laanti gáajkoe juktie bovveidh dejtie mah dusnie ároemine. Daelie akte tije gosnie almetj'ih tjoerieh barkedh lukkiegæksie tæjmoeh dygnese. ihke ravvide báeris almetjidie b'issedh. Daelie akte tije gosnie staate j'ih reerenasse onterdieh mejite edtj'ieh ájtatseegkeldahkh bigkedh lehkiem Noerhte-Nøørjeste.

Bene j' leah akte tije gosnie spaajhteruevtieraaajroeh bigkebe, juktie almetj'ih foeresj'iidh staarste staarese, bieielen kl'ijmagaaash gágjodh mah planeetem "tuckede". Vaallah j' leah akte tije gosnie seedtebe vuesiehtimien gaavhtan lohkehtæjjah Afganhistanese juktie maam akt bæjese bigkedh, sijjeste dam r'ivesitidh. Ijje maa. Daate j' leah akte tije gosnie tjeehpes j'ih veelkes j'ih provne j'ih viskes j'ih rovsa ektesne tjaadtjoeh juktie aktem buerebe sijjiem bigkedh jeledh? Bene byøreme kaanne baastode ároodh? Daelie veeljeme. Delle áadtjoeh j'ijnj'ih politihkerh tjaebpieslaakan dutnjen soptsesitidh maam dah sj'iehtieh darjodh j'is ajve datne dejtie steemmedh. Dah gujt'ih sj'iehtieh dutnjen vedtedh veeljemefijjivoetem; hoksem, aehlpies spr'ijntem, industrijem, kultuvrem j'ih j'ijnj'ih jeatjah aath, j'is ajve datne dejtie steemmedh. Bene maam akt libie liereme, akten guhkies jeleden mænnagan: ajve jáasoeh. Edtj'ih veeljemefijjivoetem, hoksem, aehlpies spr'ijntem, industrijem, kultuvrem j'allh j'ijnj'ih jeatjah aath utnedh tjoerh dan ávteste gærrhpooh. J'ijjite. Voelpigujmie, áehlpies almetj'igujmie,

fuelhkine, eevre ammes almetj'igujmie j'allh dejnie tjaebpies n'iejtine ektine guhte tjakkesj'eminie eevre klaassen mubpene bielesne.

Dijjeh tjoerede krievedh dam mij lea daerpies. Guktie almetj'ih dorjeme dovne Nøørjesne j'ih abpe veartenisnie abpe t'ijjen. Dah egypterh buektiehtin Mubarakem hajkedh gosse steemmadidh? Ijje. Dah tjoerin olkese gaatose. Luvlie-Europa Sovjetem hajki veeljemem t'ijrh? Ijje maa.

Datne v'ienhth 8-tæjmoen barkoebiejie tseegkesovvi Nøørjesne veeljemem t'ijrh? Nov gujt, minngemosth kaanne. Bene voestegh ij' girremeraaajroeh, streejkh, klaaterdimmie, gærrhpoeh j'ih fuarrasvoete. Raaktan guktie datne tjoerh darjodh juktie buektiehtidh dam maam datne tuhijh vihkeles. J'ih die byørh steemmadidh aej. Ajve steemmadidh dejtie mah leah t'ijven. Ij' dejtie mah leah náake. Datne gujt'ih guarkah maam v'ienhtebe.

Gatas Parlament

PS: Dutnjen mij mubpene raajrosne klaassesne tjakhesje j'ih tjabremintie eenslaakaan lohkedh: datne d'ithe mij rappe-naestine sjædta. Die dijjieh mubpieh maehtede ánnelji vuellebasse bætedh voestegh goh minngemosth.

LAAVENJASSH

S.4-5 VEELJEMEØØRNEGE

- 1 Ajve nørjen staatenårrojh åadtjoeh steemmadidh stoerredigkieveeljemisnie, bene daate ij leah akte krieveme lihkesveeljemisnie. Digkiedidie mannasinie naemhtie. Seamadidie steemmereaktanjoelkedassine?
- 2 Jijnjesh eah lyjkhk steemmadimmiem luhpiedidh Gaskeviermesne. Suehpeden 2010 dah stoerredigkietjirkijh Erna Solberg, Michael Tetzschner jìh Trond Helleland krirreste Åelkies, aktem tjirkijeraeriestimmiem bøkkin gusnie raeriestin voejhkelimmiem tjøødtjestidh elektrovneles steemmadimmine. Gaavnh Tjirkijeraeriestimmiem (Representantforslag) 128 S (2009-2010) daesnie www.stortinget.no, lohkh gihthetimmie Frank Aarebrotine
- 3 Digkiedidie mejtie vienhtede stemmereaktoe dejtie mah leah 16 jaepien bærises sæjhta dam politihkeles eadtjohkevoetem noeri luvnie nænnoestidh.

LAAVENJASSH

S.6-9 LAAVENJASSEJOEKEDIMMIE

- 1 Vuartesjh vuesiehtimmiem mij såemies dejstie tjjelten jìh fylhkentjtelten barkojste vuesehte. Veeljh dejtie golme barkojde mah datne tuhtj støremes ulmiem utnieh dov aarkebeajjan.
- 2 Digkiedidie aevhkide jìh nåakevoetide bieljiemierkeldh däärjone jìh mieriedäärjone tjjeltide.
- 3 Åelkies jìh Fremskrittskrirrie sijhtieh fylhkentjteltem laahpehtidh. Øømedidie aktem dierhkesjimmiem klaassesne, gusnie såemies dejstie learoehkijste fylhkentjteltem voebnesjeh, mearan jeatjebh vienhtieh fylhkentjtelte byøroe gaarvanidh.
- 4 Reerenasse bæjhkohtamme satne ij sijhth noerhkedh tjjelth iktedidh. Skiereden 17.b. 2010 die læjhkan Bar-koekrirrien mubpie åvtehke Helga Pedersen NRK'se jeehiti, krirrie bæetijen æjkien ojhte maahta stilleme-iktedimmiem nænnoestidh. "Tjjelth sijhtieh aevhkien utnedh nænnoesåbpoe faagebyjresijstie, akte nænnoesåbpoe maanavaarjelimmie jìh akte faagebyjrese mij maahta skuvlem jìh maanagiertem nænnoestidh", Pedersen jeehiti. Vaedtsede tjåanghkan dæehkine, jìh darjode argumenth
- 5 Vuartasjidie plaerine, raadijovesne, TV'sne jìh nedtebloggine, jìh gaavnede mielh dan dahkoesijjen bijre maam voengespolthkerh utnieh. Dagke jijnjesh mah vienhtieh dihte voenges jìjtjéstävroe byøroe nænnoesåbpoe sjidtedh, jallh staate byøroe jienebh laavenjassh åadtjodh. Mah argumenth åtnasuvvieh?
- 6 Gaavnede aktem saerniem dennie voenges plaeresne mij lea man bijre man åvteste tjjelte jallh fylhkentjtelte diedtem utnieh. Vaestede daejtie gyhtjelasside:
  - Man bijre aamhtese?
  - Gie lea aamhtesen gaaltjeh?
  - Magkeres plaeriesjaangere daate? Tjuvtjede såemies vihties sjaangerevæhtah.
  - Naan politihkerh mah aamhtesen bijre lahtestimmine bæetieh?
  - Goerehth maam dah ovmessie krirrieh mah leah meatan veeljemisnie, aamhtesen bijre vienhtieh.
  - Maam datne vienhteh?
  - krærran datne lih sijhteme steemmadidh dastegh daate aamhtese lij dihte mij moeni?

LAAVENJASSH

S.10-11 VOENGES JÏJTJESTÅVROE

- 1 Guktie tjielten áejvien nomme dov tjieltesne, jïh mehtie krirreste báata? Mah krirrieh leah tjielteståvrosne/ staareståvrosne jïh tjielten áejvieladtjeraeresne/ staareraeresne?
- 2 Gusnie fylhkendigkie dov fylhkesne? Guktie fylhken áejvien nomme, mah krirrieh fylhkendigkesne jïh fylhken moenehtsisnie/fylhkenraeresne?
- 3 Vaaksjoeh dov tjielten jïh fylhkentjielten gáetiesæjroem Gaskeviermesne. Maam tuhtjïh hijven/ ij hijven nedtesæjrojne? Fierhten jaepien dle Reeremen direktovrate jïh IKT (DIFI) gaajkhk byøgkeles nedtesijjeh Nøørjesne vuarjasjeh, vuartesjh <http://www.norge.no/kvalitet/liste.asp>. Man gellie naestieh dov tjielten jïh fylhkentjielten nedtiesijjeh áadtjoeji dæjman?
- 4 Buerkesth joekehtsem tjielten áejvien jïh raerieålman gaskem
- 5 Maam fylhkenålma dorje?
- 6 Lohkh gaajkhk lårkoeh dov voenges plaereste evtoben våhkoste. Ryøknh gaajkhk saernieh mah leah dan bijre man ávteste tjielte jallh fylhkentjielte diedtem utnieh. Man bijre dah aamhtesh? Mennie mieresne dah aamhtesh noeri bijre, jïh mennie mieresne dah noerh gaaltijinie átnasovveme? Tjælieh aktem lohkijetjaalegem jallh kronihkem gusnie buerkesth mannasinie vihkeles plaerie aamhtesh bæjjese vaalta mah leah noeri bijre veeljeme-gæmhposne. Seedth lohkijetjaalegem dov voenges plaaran.
- 7 Maanaj jïh noeri tjielteståvroe (daaroen BUK) jallh plearoh dov tjieltesne? Dastegh jaavoe, gaavnehth vielie dan bijre. Jïjnïh sijjeh dle BUK beetnegh áádtjeme mejtie vijriebasse vadta hijven ássjelidie maanide jïh noeride. Gaavnehth mejtie aaj naemhtie dov tjieltesne. Gaavnehth mejtie dov tjielte jeatjah ráajvarimmieh tjirrehte juktie maanah jïh noerh meatan vaeltedh gosse sjæsjalimmieh vaeltieh. Darjoeh dan mænngan aktem áehpiedehtemem dan bijre klaassese.

LAAVENJASSH

S.12-13 MANNASINIE BYØRH STEEMMADIDH?

- 1 Mij fáantojde steemmereaktam náhtadidh bøøremes dov vuajnojne sjeahta?
  - 2 Harald Eia ij rikti vienhth altese steemme ulmiem átna. Rïjkebiejjeveeljemisnie Sveerjesne tjaktjen 2010, dihte tjahkan reerenasse ajve 16 steemmh fáatesi juktie jienebelårkoem áadtjodh.
  - 3 Darjoeh argumenth jïjtje juktie steemmereaktoem náhtadidh, jïh áehpiediehtieh dejtie klaassese.
- Gaavnh bievnesh illedahken bijre dan minngemes tjielteståvroeveeljemen mænngan dov tjieltesne. Man gellie steemmh kandidaatide joekehtin?

LAAVENJASSH

S.14-15 DEJ NOERI VEELJEME

- 1 Darjoeh aktem saernieaamhtesem dehtie gihtjehtimmeste Aarebrotine, gusnie datne ávtese buaktah aktem altese vuajnojste. Darjoeh tihtelem, aalkoem jïh aktem onne teekstem.
- 2 "Daan beajjeteje voeresh lea vielie egoisteles sjïdteme", Aarebrot jeahta. Digkiedidie altese vuajnoem.

- 3 Digkiedidie mejtie vienhtede steemmereaktoe dejtie mah leah 16 jaepien båeries sæjhta dam politihkeles eadtjohkevoetem noeri luvnie nænnoestidh.
- 4 Darjoeh aktem læstoem mannasinie voestesveeljijh eah sijjen steemmereaktoem nåhtedh dan jijnjem goh båarasåbpoe veeljijh. Darjoeh dan mænngan raeriestimmieh råajvarimmiejgumie mah maehetie meatan årroth veeljijelåhkoem lissiehtidh.
- 5 Vuarjesjh daam jiehtegem: "Almetjh mah eah sov steemmereaktoem nåhtedh, eah sån maehetie iedtijem utnedh politihkeles gyhtjelassine." Tjælieh dan mænngan aktem lohkijeprieviem gusnie dov mielem buaktah. Seedth lohkijeprieviem dov voenges plaaran.

LAAVENJASSH

S.16-17 POLITIHKELES KRIRRIEH

- 1 Dej minngemes jaepiej dle vuajname goh daamtaj vaenebe almetjh lihtseginie sjidtieh politihkeles krirrine. Digkiedidie mannasinie naemhtie.
- 2 Gaavnehth mejtie voenges læstoeh (voenelæstoeh/ dåaresthpolitihkeles) mah leah meatan veeljemisnie dov tjieltesne. Dastegh jaavoe, mah aamhtesh dah voebnesjeh?
- 3 Darjoeh aktem læstoem unnemes golme mieriejgumie dan bijre datne ohtselh jallh sijhth bueriedidh dov tjieltesne jallh fylhkentjieltesne.
-Goerehth maam dah ovmesse krirrieh mah leah meatan veeljemisnie, vienhtieh daej gyhtjelassi bijre (giehtjeh krirrieprogrammem, lohkijetjaalegh politihkerijstie, krirrieh nedtesæjroeh j.v)
-Man krærran datne lih sijhtheme steemmadidh jis edtjeh åadtjodh maam datne vaajtelamme?
-Mennie mieresne datne tuhtjeh daate krirrie /dah krirrieh aktem poltihkeles programmåtna/utnieh man bijre datne siemes?
- 4 Lohkh krirrieprogrammem dejtie gøøkte politihkeles krirride. Mah aamhtesh krirrieh joekoen voebnesjeh?
Lohkh plaerietjaalegh gusnie dah krirrieh soptseshtie. Dah plaerieh dejtie seamma aamhtesidie voebnesjeh goh krirrieh, jallh jeatjah aamhtesh biejjieøørnegasse biejjeh?
- 5 Lohkh åvtekeboelhkide plaerine, joekoen eevre veeljemebiejjen lihke.
• Mah væhtah akte åvtekeartihkele åtna?
• Mennie mieresne tuhtjeh åvtekh gyhtjelassh bæjjese vaeltieh mejtie datne tuhtjeh vihkeles veeljemegæmhposne?
• Man bijre tjælieminie dej minngemes biejjiej veeljemen åvtelen jih jijtjehke veeljemebiejjen? Mannasinie vienhtleavloem beaja daejtie aamhtesidie daelie?
• Mennie mieresne tuhtjeh dah åvteketjælieh leah nøytrale jallh sympatijem /dåarjoem vuesiehtieh vihties krirride?
• Goerehth guktie tsiehkke plaeriej jih politihkeles krirrieh gaskem Nøørjesne lea orreme histovrijen tjirrh, jih guktie tsiehkke lea daelie.
- 6 Gaavn aktem lohkijetjaalegem jallh kronihkem plaeresne maam akte politihkere tjæaleme.
• Maam seedtjeh sæjhta jaksedh tjæaleginie?
• Buerkesth argumentasjovnem / åtnoem tsavtshvierhtijste.
• Guktie dov miele aamhtesen bijre? Tjælieh aktem væstiedassem.
- 7 Ohtsedh mielemøølemh plaeresne.
• Guktie lea veeljijelåhkoeh dejtie ovmesse krirride mah leah meatan veeljemisnie?
• Goerehth guktie dagkeres mielemøølemh dorjesuvvieh.
• Spåårh dejtie minngemes mielemøølemidie jih viertesth dejtie veeljeme- illeahkine gosse dihte lea gaervies.
• Digkedh mejtie plaerieh fer stoerre leavloem biejjeh mielemøølemidie veeljemegæmhposne – byøroeh buerebh vielie tjæledh politihkeles aamhtesi bijre?
- 8 Vaedtsede tjæanghkan dåehkine. Vuartasjidie nedtesæjrojde golme politihkeles krirride. Digkiedidie maam dej bijre tuhtjede. Stoerre joekehtsh nedtesæjrojne? Maam krirrieh bijre tuhtjede gosse nedtesæjrojde vuejnede. Guktie guvvieh jih jeatjah åehpiedehtemh åtnasuvvieh. Filmh aaj nedtesæjrojne?
- 9 Vaedtsede tjæanghkan dåehkine. Lohkede politihkeles blogggh politihkerijstie ovmesse krirrieh. Digkiedidie maam dijjeh krirrieh bijre tuhtjede gosse bloggghide lohkede. Dah bloggerh hijven argumenth utnieh. Stoerre joekehtsh guktie tjælieh?

10 Vaedtsede viht tjāanghkan dāehkine. Lohkede Facebook- sājrojde politihkeridie ovmessie krirrijste. Guktie politihkerh Facebook nāhtadie- mah dījrh sijhtieh āvtese buektedh?

• Darjoeh seammalaakan Twitter-biēvnesigujmie politihkerijstie. Man bijre jeenjemes "twitreminie"? Stoerre joehtse Twitter-biēvnesinie jīh maam Facebooksājrojne tjāādtje? Twitterbiēvnesinie vielie biēvnesh politihkeri privatejielede biyre goh Facebook- biēvnesh, jallh ovrehte seamma?

• Ohtsedidie politihkeles krirrieh YouTubesne. Maam gaavnede? Gaajkh krirrieh desnie? Vuarjasjidie mij krirride dijijeh vienhtede bōøremes lāhkaskamme sov YouTubebarkojne.

11 Ussjedh datne akte PR-raeriestājja maam akte politihkeles krirrie leejjeme, juktie raerie vedtedh guktie krirrie byøroe Facebook, Twitter jīh YouTube nāhtadidh veeljemegāmhposne. Maam datne raeresth? Āehpiedehtieh dov PR- raerieh klaas- sese? Viertesth dan mænngan raeride – klaasse eevre siemes?

LAAVENJASSH

S.18

SUSANNEN VOELPH TJOEVKESEM BÅALTAJEHTIN

1 Lohkh artihkelem "Susannen voelph tjoevkesem bāaltajehtin". Maam Susannen voelph darjoedin juktie geajnoem gorredidh? Guktie tjielten āejvie reageradi?

2 Digkiedidie guktie dah nīejth lin maahteme

jeatjahlaakan darjodh juktie buektiehamme sov āssjaldahken darjodh.

3 Datne daajrah plearoh vuesiehtimmieh gusnie noerh leah politihkeridie meatan āādtjeme aktene aamhtesisnie man āvteste dah gāmhpoeh?

LAAVENJASSH

S.19

GIERIES GAAJHKESH DOVNESH!

1 "Ajve jāasoeh" Gatas Parlament politihkeri luhpiedimmiej bijre tjaala veeljemegāmhposne. Maan dijijeh vienhtede- dagke reaktoe ij maehtieh politihkeridie jaehkedh? Vaedtsede tjāanghkan dāehkine jīh digkiedidie jiehtegem.

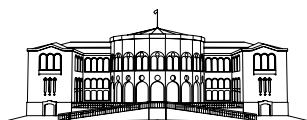
2 Gatas Parlament veanhta daamtaj daerpies "olkese gaatose" vaedtsedh juktie gāmhpodh dan āvteste misse jaahka. Dagke aamhtesh voengespolitihkesne mah dijjem dan jījnem eadtjaldehtieh juktie dijijeh lidh

sijhteme girremeraajrosne vaedtsedh? Tjaelieh aktem læstoem. Vuarjasjidie aaj mejtie byøreme jeatjah tsevtiedimmieāerieh nāhtadidh.

3 Dijijeh tuhtjede politihkerh jeenjemasth jallh mādtoelaakan tsevtseme sjidieh demonstrasjovnijste jīh jeatjah mīelevuekijste? Digkiedidie mejtie lea hijven jallh nāake dastegh dah politihkerh jeenjemasth politihkem jarkelimmiej mietie almetji luvnie sjehtedieh.

ISBN-978-82-7817-091-5

LEAROHKEPLAERIE 2011 LEA DORJEME AKTENE LAAVENJOSTOSNE DAEJGUJMIE:

IDENTITET

STANDPUNKT

ENGASJEMENT

INNFLYTELSE

SJØLVTILLIT